

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเชื่อเรื่องผีมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ มนุษย์ทุกชาติพันธุ์ ทุกภาษา ต่างก็มีความเชื่อเรื่องผีเข้าไปปะปนเป็นส่วนหนึ่งกับวิถีการดำรงชีวิตในสังคม ความเชื่อเหล่านี้ไม่มีใครที่จะสามารถเปิดเผยให้คำตอบ หรืออธิบายให้มีความชัดเจนได้ว่า ผีมีจริงหรือไม่ ผีคืออะไรกันแน่ ความเชื่อประเภทนี้มีอิทธิพลให้มนุษย์มารวมกลุ่มเป็นสังคมได้ เพราะมีจุดประสงค์หรืออุดมการณ์ร่วมกัน ความเชื่อเป็นพื้นฐานที่ก่อให้เกิดพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมเป็นการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของคนรุ่นก่อนให้แก่คนรุ่นต่อมา ในสังคมยุคก่อนประวัติศาสตร์นั้น การเคารพบูชาบรรพบุรุษเป็นพิธีกรรมหนึ่งที่ผูกพันมนุษย์เข้าด้วยกันได้อย่างดี และเมื่อมนุษย์ประกอบพิธีกรรมร่วมกันย่อมก่อให้เกิดความพร้อมใจกันขึ้น ดังนั้น ความเชื่อของบุคคลที่สอดคล้องกันก็กลายเป็นความเชื่อของกลุ่มหรือสังคมไม่ว่าจะเป็นหมู่ใด เมื่อความเชื่อของกลุ่มมีความมั่นคงก็จะตกทอดไปสู่ยุคหลังๆ ความเชื่อจึงมีอิทธิพล ทำให้เกิดเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีประจำกลุ่ม^๑ นอกจากนี้ ความเชื่อของคนเกี่ยวกับผีบางเทวดานั้น แยกได้เป็น ๒ พวก คือ พวกหนึ่งเชื่อว่าผีบางเทวดาไม่มี จึงเลิกไหว้ผีบางเทวดาไม่ให้เหลือเป็นเหยื่อไขว้ในประเพณี อีกพวกหนึ่งเชื่อว่าผีบางเทวดามี จึงมีการไหว้ผีบางเทวดาโดยเชื่อว่า ผีบางเทวดาช่วยปัดเป่าเหตุร้ายให้กลายเป็นดี มีแต่ความสุขความเจริญ ทำให้มีการถือผีเป็นประเพณีและประกอบพิธีกรรมสืบต่อกันมา^๒

ดังนั้น ความเชื่อเรื่องผีบางเทวดานั้นถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจเหนือธรรมชาติที่อยู่นอกเหนืออำนาจการควบคุมของมนุษย์ การถือผีบางเทวดาจึงเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อและมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน จนกล่าวได้ว่า เป็นผู้วางกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน

^๑ประมวญ ดิฉินสัน, คติชาวบ้าน การศึกษาในด้านมานุษยวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แพร่วิทยานเตอร์เนชั่นแนล, ๒๕๒๑), หน้า ๑๓๗ – ๑๓๘.

^๒พระยาอนุমানราชชน, การศึกษาประเพณี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๐๕), หน้า ๒ – ๓.

แม้ว่าในปัจจุบันนี้ มนุษย์มีวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยได้ เข้ามามีบทบาทในการดำรงชีวิต ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปจากเดิม แต่ก็ยังมี กลุ่มชนที่มีความเชื่อเรื่องผีตาง เทวดา อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์สิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ อยู่อีกเป็น จำนวนมาก แต่ความสงสัยเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง และมนุษย์จึงได้พยายามที่จะพิสูจน์โดยอาศัย เทคโนโลยี และหลักการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เป็นเครื่องมือในการพิสูจน์เรื่องดังกล่าว

ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงทราบรายละเอียดถึงขั้นตอนและ กระบวนการเวียนว่ายตายเกิดใน“สังสารวัฏฏ์”^๓ โดยมีความเป็นไปตามกฎแห่งกรรมหรือ “กรรมนิยาม” จึงตรัสถึงกำเนิดต่างๆ ที่มนุษย์และสัตว์จะไปเกิดตามพลังกรรมไว้ ๔ กำเนิด^๔ คือ (๑) อมนุษย์ เกิดในไข่ (๒) ชลาพุชะ เกิดในครรภ์ (๓) สังเสทชะ เกิดในถ้ำไคล (๔) โอปปาติกะ เกิดผุดขึ้นเป็นรูปร่างทันที^๕

สัตว์ที่เกิดในกำเนิดอื่นๆ สามารถมองเห็นพัฒนาการของสัตว์นั้นได้จากวิทยาการ สมัยใหม่ ยกไว้แต่สัตว์ที่เกิดผุดขึ้นเป็นตัวตนทันทีนั้น ก่อนข้างยากที่จะศึกษาและมองเห็น พัฒนาการด้วยวิทยาการหรือเครื่องมือที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพราะสัตว์จำพวกโอปปาติกะเป็นอีก กลุ่มหนึ่งที่มีกายละเอียดเกินกว่าสายตาสรรพจะมองเห็นได้ ในบรรดาสัตว์ที่เกิดในกำเนิดทั้ง ๔ ตามที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ นั้น มีเพียงกำเนิดเดียวเท่านั้นที่สายตามนุษย์ไม่สามารถมองเห็นได้คือ พวกโอปปาติกะ จึงไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะพิสูจน์เรื่องนี้ได้ในปัจจุบัน หากใช้เกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ เป็นเครื่องมือชี้วัดและยืนยันความมีอยู่ของสิ่งต่างๆ โอปปาติกะนับว่าอยู่นอกขอบข่ายของ วิทยาศาสตร์ ดังนั้น มนุษย์อาจคิดได้ว่า โอปปาติกะที่ว่ามีไม่ได้มีอยู่จริงเพราะพิสูจน์ด้วยวิธีการ ทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้

สังคมดั้งเดิมของชาวอีสานมีความเชื่อถือเรื่องผีตาง และเทวดาประจำท้องถิ่นเป็น อย่างมาก หลังจากทีศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแผ่ในดินแดนแถบนี้ สังคม ชาวอีสานก็หันมานับถือพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับความเชื่อเรื่องผีดั้งเดิมผสมผสานกัน ทำให้ เกิดวัฒนธรรมประเพณีที่เรียกว่า “ฮีตสิบสองคองสิบสี่” ซึ่งเป็น บรรทัดฐานแห่งการดำเนินชีวิต ของคนในชุมชน อันเกิดจากอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีตาง เทวดาแบบ ดั้งเดิมเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่มาก

^๓ที.ม.อ. ๑๑๖/๑๐๒.

^๔ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๒/๑๕๑.

^๕ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๘/๓๔๘.

จากการศึกษาหมู่บ้านชนบทของชาวไทย พิชญ์ สมพงษ์^๖ ได้กล่าวว่า ความเชื่อเรื่องผี หรือสิ่งเหนือธรรมชาติมีอยู่ทั่วไป ความเชื่อเรื่องนี้มีมาแต่ดั้งเดิม แม้จะมีพระพุทธศาสนาแต่ก็มีบทบาทในชีวิตประจำวันของชาวชนบทพอๆ กับพระพุทธศาสนา หรืออย่างน้อยก็เป็นความเชื่อที่มีบทบาทสอดคล้อง หรือสนับสนุนพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ จึงเป็นระบบความเชื่อที่แทรกอยู่ในวัฒนธรรมของสังคมชนบททุกแห่ง สำหรับชาวอีสาน ผี คือวิญญาณของผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือที่มีอยู่แล้วโดยไม่ทราบว่ามีมาแต่เมื่อใดหรือมีมาอย่างไร ประกอบด้วยผีประเภทต่างๆ เช่น ผีนา ผีป่า ผีเขา ผีบ้าน ผีเรือน ผีปู่ย่าตายาย ผีฟ้า ผีแถน และผีอื่นๆ ผสมผสานกับความเชื่อในพระพุทธศาสนา จนแทบจะแยกกันไม่ออกว่าพิธีกรรมใดเกิดจากความเชื่อในพระพุทธศาสนา หรือพิธีกรรมใดเกิดจากความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องภูติผีของชาวอีสานมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตในด้านต่างๆ ตั้งแต่แรกเกิด จนกระทั่งตาย เช่น พิธีการสู่ขวัญเด็กแรกเกิด เพื่อให้ผีที่เชื่อว่าเป็นผีร้ายไม่ให้มาทำลายชีวิตที่จะเติบโตต่อไปในวันข้างหน้า

ความเชื่อในเรื่องผีทั้งหมดของชาวอีสาน ในทางพระพุทธศาสนารวม เรียกว่า “โอปปาติกะ” ความเป็นจริงคำว่า “ผี” ที่ใช้เรียกกันโดยทั่วไป หมายถึง วิญญาณของคนที่ยาแล้ว และสามารถรับส่วนบุญที่ญาติพี่น้องทำบุญอุทิศไปให้ได้ ผีชนิดนี้พระพุทธศาสนาเรียกว่า “เปรต”^๗ ซึ่งเป็นคำภาษาบาลี ส่วนคำว่า “เปรต” นั้นเป็นคำภาษาสันสกฤต มีความหมายว่า ผู้จากโลกนี้ไป คือผู้ตายไปแล้ว ผู้ล่วงลับไปแล้ว เป็นความหมายทั่วไป พวกที่ตายไปเกิดเป็นเทวดาก็เรียก “เปรต” หรือ “เปรต” ในความหมายนี้ก็มี เช่น พิธีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ที่ยาแล้ว เรียกว่า “เปรตพลี” คนสมัยก่อนเรียกรวมกันว่า “ผีเปรต” มีความแตกต่างกันตรงที่การใช้ภาษาในเรียกชื่อนั้น เมื่อกาลเวลาล่วงไป ความนิยมในการเรียกชื่อจึงเปลี่ยนไปด้วย

มีหลักฐานที่ปรากฏและคำบอกเล่าที่สืบต่อกันมา โดยเฉพาะเรื่องผี ผีที่มนุษย์ได้พบมากที่สุด ก็คือเปรตประเภทหนึ่ง เป็นเปรตที่เกิดในบริเวณบ้านเรือนของเรา ซึ่งส่วนมากจะมีความเกี่ยวเนื่องกัน หรือเป็นญาติพี่น้องของเราที่เสียชีวิตลงไปแต่มีความห่วงใยในสมบัติ และห่วงลูกหลาน เปรตประเภทนี้ในพระไตรปิฎกเรียกว่า “ปรตตูปชีวิเปรต”^๘ ซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีเหตุการณ์ที่บางคนสามารถสัมผัส และสามารถติดต่อกับผีได้ หรือบางทีอาจมาในรูปแบบของการทรงเจ้าเข้าผี

^๖ อริยัญญา สุวรรณดี, “โลกทัศน์ของชาวไทยคำต่อความเชื่อเรื่องผีและพิธีกรรม : ศึกษากรณีบ้านป่าหนาด ตำบลเขาแก้ว อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย”, อ้างใน พิชญ์ สมพงษ์, สังคมชาวบ้าน, ๒๕๓๕, หน้า ๑๘๖.

^๗ จุ.เปต. (ไทย) ๒๖/ ๑๘-๒๓/ ๑๗๑.

^๘ จุ.เปต. (ไทย) ๒๖/ ๕ /๑๗๐ – ๑๗๒.

อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม ซึ่งแต่ก่อนเคยตั้งอยู่ในอาณาบริเวณที่เรียกว่า อาณาจักร “ศรีโคตรบูรณ” อันยิ่งใหญ่ เคยเจริญรุ่งเรืองที่สุด มีการถ่ายทอดประเพณีและ วัฒนธรรมต่างๆ มาถึงปัจจุบันมากมาย มีความเชื่อพื้นถิ่นหลากหลาย ชาวผู้ไทยเรณูนครเป็น เผ่าพันธุ์ผู้ไทที่มีความเชื่อในจารีตประเพณีที่พวกตนเองปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะความเชื่อ เรื่องผี การนับถือผีของชาวผู้ไทยเรณูนครมีการผสมผสานกับพุทธศาสนาตามพิธีกรรมอิตลีสอง เช่น การทำบุญช่าชะ การทำบุญข้าวประดับดิน และการทำบุญข้าวสาก อันเป็นพิธีกรรมที่สืบเนื่อง จากความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผีที่โดดเด่นของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนครและแตกต่างจากถิ่นอื่น คือ การ เลี้ยงผีบรรพบุรุษเจ้าปู่ปลา ซึ่งเป็นวิญญาณบรรพบุรุษของชาวผู้ไท เป็นมเหศักดิ์หลักเมืองที่ชาว ผู้ไทให้ความเคารพนับถือตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบต่อกันมาว่าเจ้าปู่ปลาเป็นหัวหน้า ชาวผู้ไทคนหนึ่งเป็นนักรบถือดาบสองมือ มีความเก่งกล้าสามารถเป็นที่ยำเกรงของข้าศึกศัตรูที่ ยกทัพมารุกรานชาวผู้ไท ก่อนตายท่านได้สั่งเสียไว้ว่า หากบุตรหลานของชาวผู้ไทอยากจะให้ท่าน ช่วยเหลือในเรื่องอะไร เมื่อไปตั้งบ้านเรือนอยู่จนตั้งศาลให้ท่านแล้วเช่นไหว้ปีละครั้ง ท่านจะช่วย ค้ำครองบ้านเรือนและลูกหลานให้อยู่เย็นเป็นสุข

ความเชื่อ ตลอดจนแนวปฏิบัติเกี่ยวกับผีสาว เทวดาของชาวผู้ไท เป็นสิ่งควรศึกษาและ อนุรักษ์ไว้ โดยเฉพาะความเชื่อผีของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม ในปัจจุบันไม่ได้ ละทิ้งความนับถือดั้งเดิมแต่ยังคงนับถือ และปฏิบัติพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องควบคู่กันไปกับการนับถือ พระพุทธศาสนา

ดังนั้น ผู้วิจัย จึงอยากทราบว่า ชาวผู้ไท อำเภอเรณูนครมีความเชื่อความเข้าใจเกี่ยวกับ โอปปาดิกะตามที่พระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้อย่างไร เพราะเหตุใดจึงมีพิธีทางพระพุทธศาสนา เข้าไปเกี่ยวข้องควบคู่ไปกับความเชื่อผี รวมถึงการรักษาสืบทอดความเชื่อที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ของชาวผู้ไทอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาโอปปาติกะในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับโอปปาติกะของชาวผู้ไท

อำเภอเรณูนคร

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเชื่อผีของชาวผู้ไทกับพระพุทธศาสนา

๑.๓ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาโอปปาติกะในพระพุทธศาสนาเถรวาทที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อผีของชาวกูไท อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม ในครั้งนี้มีขอบเขตของการศึกษาวิจัยดังนี้

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษาโอปปาติกะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับโอปปาติกะของชาวกูไทอำเภอรณนคร และความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีของชาวกูไทกับพระพุทธศาสนา

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านพื้นที่ : การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่การศึกษาวิจัย คือ ศึกษาเฉพาะชาวกูไทอำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม ซึ่งมีทั้งหมด ๘ ตำบล โดยผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาในพื้นที่ ๔ ตำบล คือ

๑.๓.๒.๑. ตำบลเรณู มี ๑๔ หมู่บ้าน ๑,๓๐๓ หลังคาเรือน ประชากรจำนวน ๔,๔๕๑ คน

๑.๓.๒.๒. ตำบลโพนทอง มี ๑๐ หมู่บ้าน ๑,๑๒๕ หลังคาเรือน ประชากรจำนวน ๔,๑๘๓ คน

๑.๓.๒.๓. ตำบลหนองย่างจีน มี ๘ หมู่บ้าน ๑,๐๖๓ หลังคาเรือน ประชากรจำนวน ๔,๓๒๖ คน

๑.๓.๒.๔. ตำบลโคกหินแฮ่ มี ๑๕ หมู่บ้าน ๑,๖๘๕ หลังคาเรือน ประชากรจำนวน ๖,๕๖๔ คน

เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ดังกล่าว เนื่องจากพื้นที่ทั้ง ๔ ตำบลนี้เป็นหมู่บ้านที่ชาวกูไทอพยพเข้ามาอาศัยอยู่เป็นแห่งแรก และยังคงมีการปฏิบัติสืบทอดความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับผีมาจากรรพชนของชาวกูไท

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย : ผู้วิจัยเลือกศึกษากับผู้รู้ของชาวกูไทในแต่ละตำบลของอำเภอรณนคร เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวกูไท เรณูนคร ความเชื่อผี พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีของชาวกูไท เรณูนคร โดยเลือกกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้รู้ตำบลละ ๑๓ รูป / คน รวมทั้งหมดจำนวน ๕๒ รูป / คน ได้แก่

๑.๓.๓.๑ พระสงฆ์ในแต่ละตำบล จำนวน ๔ รูป

๑.๓.๓.๒ กำนันในแต่ละตำบล จำนวน ๔ คน

๑.๓.๓.๓ หมอเหยา จำนวน ๑๖ คน

๑.๓.๓.๔ เจ้าจำ จำนวน ๘ คน

๑.๓.๓.๕ ผู้รู้ในแต่ละตำบล จำนวน ๘ คน

๑.๓.๓.๖ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน ๑๒ คน

๑.๔ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ความเชื่อ หมายถึง การยอมรับนับถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าเป็นความจริง หรือมีอยู่จริง ซึ่งเกิดขึ้นจากสติปัญญา เหตุผล และศรัทธาของแต่ละคนที่ยอมรับนับถือนั้น ในที่นี้หมายถึงความเชื่อผีของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

โอุปาทิกะ หมายถึง การเกิดในลักษณะที่ผุดขึ้นมาเป็นรูปร่างทันที เกิดขึ้นจากผลแห่งกรรมของสัตว์นั้นๆ ครั้นตายไปก็ไม่มีซากเหลือ ได้แก่ เปรต อสุรกาย เทวดา มาร พรหม และสัตว์ที่อยู่ในอบายภูมิอื่นๆ

ผี หมายถึง สิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติของมนุษย์ที่เรามองไม่เห็นตัว และเรามีความเชื่อว่ามีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์ สามารถให้ทั้งคุณและโทษได้มีทั้งดีและร้าย เรียกคนที่ตายไปแล้วว่า ผี เช่น ผีปู่ตาชาย ผีเรือน ผีहां ของชาวผู้ไท เรณูนคร

การถือผี หมายถึง ความเชื่อของมนุษย์ที่มีต่อผีหรือวิญญาณ แล้วก่อให้เกิดพิธีกรรม เช่น การบวงสรวงบูชาผี หรือวิญญาณนั้นให้คุ้มครองรักษา หรือเพื่อประโยชน์อื่นๆ ของชาวผู้ไท เรณูนคร

พิธีกรรม หมายถึง การบูชา และการแสดงพฤติกรรมของกลุ่มคนที่แสดงออกเกี่ยวกับสัญลักษณ์ แห่งความเชื่อนั้นๆ ในที่นี้หมายถึง ความเชื่อในพิธีกรรมต่างๆ และการเลี้ยงผีของชาวผู้ไท เรณูนคร

ชาวผู้ไท หมายถึง กลุ่มชนหรือชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม

ผู้รู้ หมายถึง บุคคลที่ทราบประวัติความเป็นมาของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร

หมอเหยา หมายถึง ผู้มีประสบการณ์เกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมการเลี้ยงผีและรักษาโรคของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร

เจ้าจ้ำ หมายถึง ผู้มีความรู้และประสบการณ์ในพิธีกรรมความเชื่อผี ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างคนกับผี ของชาวผู้ไท อำเภอเรณูนคร

ภพภูมิ หมายถึง กามาวจรภูมิ รูปาวจรภูมิ และอรุพาจรภูมิ ส่วนโลกุตตรภูมิ เป็นภูมิที่พ้นจากภพภูมิดังกล่าวทั้งสามประเภทนี้แล้ว ซึ่งหมายถึงบุคคลผู้บรรลุนิพพานแล้ว

๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย ได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัย พอสังเขป ดังนี้

พุทธทาสภิกขุ ได้กล่าวถึง ความเร้นลับของโอปปาติกะกำเนิดว่า เป็นเรื่องเข้าใจผิดกันอยู่เวลานี้ พวกหนึ่งเข้าใจว่า โอปปาติกะนั้น เป็นชื่อของสัตว์ชนิดหนึ่ง นี่เราไม่เห็นด้วย ที่แท้โอปปาติกะ เป็นชื่อของกิริยาอาการที่เกิด ไม่ได้เป็นชื่อของสัตว์ชนิดหนึ่งที่เป็นรูปร่างอะไรของคน โดยเฉพาะ “โอปปาติกะ” หมายถึง การเกิดในลักษณะที่ว่า ผลงขึ้นมาโตเต็มที่ไม่ต้องเกิดเป็นเด็ก ไม่ต้องมีบิดามารดา มันเกิดผลงขึ้นมาโดยไม่ต้องมีบิดามารดา โดยไม่ต้องเป็นเด็กก่อน เป็นหญิงเป็นชาย ไม่ต้องมีเพศ กิริยาเกิดผลงอย่างนี้เรียกว่า โอปปาติกะ อย่าเติมคำว่า สัตว์ เข้าไป มันเป็นกิริยาอาการที่เกิด เป็นชื่อของกิริยาอาการ ที่นี้เมื่อเกิดแล้วจะไม่เรียกสัตว์นั้นว่า “โอปปาติกะ” ไม่ใช่ชื่อของสัตว์ เป็นชื่อของกิริยาอาการที่เกิด เมื่อจิตคิดอย่างเทวดา ก็เป็นเทวดา ผลงขึ้นมาในจิตนี้ไม่ต้องมีพ่อแม่ ไม่ต้องเป็นเด็กก่อน มีความรู้สึกเป็นอย่างพรหม จิตก็อยู่ในสภาพพรหม ก็เกิดเป็นพรหมขึ้นมาในจิตใจนี้ การเกิดที่ไม่ต้องเป็นเด็กก่อนไม่ต้องมีบิดามารดา ไม่ต้องเข้าไปในครรภ์ไม่มีเพศอย่างนี้ การเกิดอย่างนี้ว่า “โอปปาติกะ” เป็นชื่อของการกำเนิดอย่างหนึ่งเท่านั้นไม่ใช่ชื่อของสัตว์เลย^๕

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเรื่องนรก-สวรรค์ เป็นเรื่องพิสดารไม่ได้ทั้งในแง่บวกแง่ลบ ว่ามีหรือไม่มี ทางพุทธศาสนามีหลักให้ปฏิบัติคือ ถือ การวางทำที่เป็นสำคัญ พระพุทธศาสนาพูดเรื่องนี้ไว้ ๓ ระดับ คือ

ระดับที่ ๑. นรก - สวรรค์ ภายหลังการตาย สำหรับประเด็นนี้ตามพระไตรปิฎก เมื่อตีความตามตัวอักษรแล้ว ก็ต้องบอกว่า มีวิธลงโทษในนรกด้วยประการต่างๆ มีใน พาลบัณฑิตสูตร และ เทวทูตสูตร โดยมากพูดถึงนรก ไม่ค่อยพูดถึงสวรรค์ นอกจากนี้ยังมีบางแห่งพูดถึงอายุเทวดาในชั้นต่างๆ เช่น ชั้นจาตุมหาราช หรือชั้น โลกบาล ๔ ชั้นดาวดึงส์ ชั้นยามา ชั้นดุสิต ชั้นนิมมานรดี และ ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี

ระดับที่ ๒. นรก - สวรรค์ ที่อยู่ในใจ เป็นเรื่องที่มีในชาตินี้ นรกสวรรค์แม้ในชาติหน้า มันก็สืบไปจากที่มีในชาตินี้ ระดับจิตของเราอยู่แค่ไหนเวลาตายโดยทั่วไปถ้าไม่ใช่กรณียกเว้น มันก็อยู่ในระดับนั้นแหละ ส่วนในกรณียกเว้น ถ้าเวลาตายนี้ถึงอารมณ์ที่ดี เช่นทำกรรมชั่วมามาก

^๕พุทธทาสภิกขุ, หนังสือดอกโมกข์ ฉบับพิเศษ พุทธทาสวचना , พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๑๘ – ๒๑๙.

แต่เวลาตายนึกถึงสิ่งที่ดี ก็ไปเกิดดีได้ ถ้าหากเวลาอยู่ ทำกรรมดี แต่เวลาตายเกิดจิตเศร้าหมอง ระดับจิตตกลงไป ก็ไปเกิดในที่ต่ำ

ระดับที่ ๓. นรก - สวรรค์ แต่ละขณะจิต ตามหลักวิชาการ คือปรุงแต่งด้วยกิเลสมี ความดี-ความชั่วมีกุศล-อกุศลในจิตของเราเอง การมีปัญญารู้เท่าทันสิ่งต่างๆ ทำให้เราเข้าใจโลก และชีวิตดี ทำให้วางท่าทีต่อสิ่งทั้งหลายถูกต้อง^{๑๑}

พร รัตนสุวรรณ ได้กล่าวถึง สภาพแห่งชีวิตของโอปปาติกะว่า ตามหลักวิชาของ พระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้มาด้วยการตรัสรู้ คือ การรู้แจ้งเห็นจริงด้วยตนเอง ไม่ใช่ได้มา ด้วยการจำหรือลอกตำรามาจากคนอื่น ได้ชี้ให้เห็นว่า ผีและเทวดาเป็นชีวิตอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีอยู่จริง ๆ เช่นเดียวกับมนุษย์และสัตว์ผีสาง นางไม้ เทวดา พรหม ตลอดทั้งพวกเปรต และพวก อบายภูมิ อื่นๆ ทั้งหมด ทางพระพุทธศาสนารวมเรียกว่า พวกโอปปาติกะ ผู้ที่ตายไปเกิดเป็น โอปปาติกะนั้น ถือว่าเป็นชีวิตที่เกิดใหม่ ไม่ใช่เป็นชีวิตที่ยังไม่เกิด ความจริงเขาเกิดแล้ว คือเกิดเป็น โอปปาติกะ ชีวิตของโอปปาติกะทั้งหมดเกิดขึ้นด้วยอำนาจการบันดาลของวิญญาณด้วยอำนาจการ ปรุงแต่งของกรรม การเกิดของโอปปาติกะไม่ต้องอาศัยพ่อแม่ ไม่ต้องอาศัยการผสมพันธุ์ ไม่ต้อง อาศัยธรรมชาติ ไม่ต้องอาศัยอาหารในลักษณะอย่างเดียวกับมนุษย์และสัตว์ อาหารในโลกของ โอปปาติกะเกิดจากความคิดซึ่งบางพวกอยากรับประทานอะไร อาหารนั้นก็เกิดทันที แต่บางพวก ต้องอาศัยผู้อื่นทำบุญไปให้ หรือเช่นสรวงบูชาให้ โอปปาติกะตายแล้ว ไม่มีซากเหลืออยู่ โลกของ โอปปาติกะคล้ายกับโลกของความฝัน โปรดเข้าใจให้ได้ว่า คล้าย เท่านั้นไม่ใช่เหมือนกันทุกอย่าง^{๑๒}

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ (วันจันทร์) ได้ศึกษาเรื่องนรกและสวรรค์ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลของการศึกษาพบว่า คัมภีร์พระไตรปิฎกมีเรื่องนรกและสวรรค์มาก เฉพาะในคัมภีร์พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๘ (สังยุตตนิกาย สฬายตนวรรค) เพียงเล่มเดียว กล่าวถึงนรก ๔๖ ครั้ง และกล่าวถึงสวรรค์ ๓๕ ครั้ง ข้อความที่ว่าด้วยเรื่องนรกและสวรรค์เหล่านี้ มักจะเป็นการ กล่าวสรุปถึงคติ (ที่ไป) คัมภีร์พระไตรปิฎกยังกล่าวถึงนรกและสวรรค์ที่เป็นภาวะทางจิตใจอีกด้วย คัมภีร์โลกศาสตร์กล่าวถึงนรกและสวรรค์เฉพาะที่เป็นสถานที่อยู่อาศัยเท่านั้น โดยประมวลสรุป แนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และปกรณ์วิเสส ทำให้ เห็นว่า แนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ในยุคต่อมาเริ่มคลาดเคลื่อนไปจากคัมภีร์พระไตรปิฎกแล้ว ส่วนแนวคิดเรื่องนรกและสวรรค์ในวรรณกรรมพุทธศาสนายุคปัจจุบัน แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ

^{๑๑}พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), *กรรม นรกสวรรค์สำหรับคนรุ่นใหม่*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๒), หน้า ๕๒ – ๑๐๓.

^{๑๒}พร รัตนสุวรรณ, *ผีและเทวดามีจริง*, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วิญญูณ, ๒๕๔๑), หน้า ๑๕ – ๑๘.

ฝ่ายที่เห็นว่า นรกและสวรรค์มีอยู่จริงทั้งในฐานะเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ และในฐานะเป็นภาวะทางจิตใจการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญทั้ง ๒ ประการ ฝ่ายที่เห็นว่า นรกและสวรรค์ที่เป็นภาวะทางจิตใจเท่านั้นมีอยู่แน่นอน สามารถรับรู้ได้อย่างชัดเจน มีอยู่ในปัจจุบันนี้และควรให้ความสำคัญเฉพาะนรกและสวรรค์ในแง่เท่านั้น ส่วนนรกและสวรรค์ที่เป็นภพ – ภูมิในชาติหน้านั้นอยู่ที่ไหน ไม่มีใครรู้ จึงไม่ควรให้ความสำคัญและศึกษาตาม^{๑๒}

พระมหาประยงค์ จันทร์แดง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพของเทวดาในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกกับคัมภีร์พระเวทและความเชื่อต่อเทวดาในสังคมไทยปัจจุบัน ผลการวิจัยในประเด็นที่คล้ายคลึงกันพบว่า "เทวดา" คือ สิ่งที่มีมนุษย์เคารพนับถือและยำเกรง เพราะเชื่อว่าสามารถบันดาลทั้งคุณและโทษให้แก่มนุษย์ได้ โดยขึ้นอยู่กับความพอใจของเทวดาเป็นสำคัญ ส่วนประเด็นที่แตกต่างกัน คือ เทวดาในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก ไม่มีบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิด แต่มีกรรมดีที่ได้ทำไว้เมื่อครั้งมีชีวิตเป็นผู้ให้กำเนิด ซึ่งการเกิดในลักษณะนี้เรียกว่า "โอปปาติกะ" คือเกิดผุดขึ้นโตเต็มทีในทันที แม้เมื่อเกิดเป็นเทวดาแล้วก็ยังอยู่ในภาวะของปุถุชนและยังต้องเวียนว่ายตายเกิดเช่นเดียวกับมนุษย์จนกว่าจะสิ้นกิเลสอาสวะ เทวดาจึงอยู่ในฐานะต่ำกว่าพระอริยเจ้า ในขณะที่เทวดาในคัมภีร์พระเวทมีมารดาบิดาเป็นผู้ให้กำเนิด เมื่อเจริญเติบโตถึงวัยหนุ่มสาวแล้วก็คงอยู่ในวัยนี้ตลอดไปไม่มีการเปลี่ยนแปลง มีชีวิตเป็นอมตะ และมีความยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ทุกระดับส่วนความเชื่อเทวดาในสังคมไทยนอกจากยังคงเชื่อและนับถือผีแบบดั้งเดิมแล้วสังคมไทยก็ได้ยอมรับนับถือเทวดาที่มาจากวัฒนธรรมอื่น โดยเฉพาะวัฒนธรรมอินเดียอีกด้วยและคนส่วนใหญ่ที่นับถือเทวดาก็เพราะหวังพึ่งพาอำนาจจากเทวดา หรือหวังผลประโยชน์จากเทวดาเป็นสำคัญ^{๑๓}

พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทศ) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลของการศึกษาพบว่า เทวดา เป็นคำที่ใช้เรียก ขาวสวรรค์ ซึ่งเป็นภพภูมิของผู้ที่เคยสร้างคุณความดีเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ทั้งเทวดาและมนุษย์จึงเกี่ยวข้องกันด้วยหลักธรรมคือหลักของกรรมที่จำแนกสัตว์ให้เป็นไปต่างๆ กัน คือ ทราบหรือประณีต โดยถือเอามนุษยภูมิเป็นเกณฑ์หรือเป็นแดนแห่งพฤติกรรมที่ชักนำสัตว์ไปสู่ภพภูมิต่างๆ สวรรค์มีมากขึ้นด้วยกันตามระดับคุณธรรมของผู้บำเพ็ญกุศลธรรม แต่เทวดาก็เป็นปุถุชนเช่นเดียวกันกับมนุษย์ ความสัมพันธ์

^{๑๒}พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ (วันจันทร์), “นรกและสวรรค์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๓).

^{๑๓}พระมหาประยงค์ จันทร์แดง, “ศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพของเทวดาในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎกกับคัมภีร์พระเวทและความเชื่อต่อเทวดาในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๓๘).

ระหว่างมนุษย์กับเทวดาในทางพฤติกรรม จึงเป็นไปในรูปแบบที่แตกต่างกัน พระพุทธศาสนาได้ชี้แนวทางแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับเทวดา ด้วยการวางท่าทีแห่งเมตตา มีไมตรีจิตอยู่ร่วมกันฉันมิตร เคารพนับถือซึ่งกันและกัน ในฐานะที่เป็นเพื่อนร่วมเกิด แก่ เจ็บ ตาย และเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏฏ์ ดังนั้น ภพภูมิจึงเกิดขึ้นด้วยการอาศัยกันและกันแห่งสภาวะธรรมทั้งหลาย สำหรับผู้ที่สิ้นอาสวกิเลสอยู่จบพรหมจรรย์แล้ว เป็นพระอรหันต์นิมิตตสัพพ จึงไม่มีการเกิดอีกต่อไป ส่วนผู้ที่ไม่ได้บรรลุสภาวะเช่นนั้นถือว่าเป็นปุถุชน จึงต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏฏ์ไม่มีที่สิ้นสุด^{๔๔}

พระประวิทย์ วิสุทฺโธ (ปานทอง) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์เรื่องเปรตในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลจากการศึกษาพบว่า ภพภูมิของเปรตที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เช่น ๑. อสุรกายเปรต ๒. ปิตติวิสัยเปรต ๓. มหานรกเปรต ๔. ยมโลกเปรต โลกของเปรตเป็นภพภูมิของสัตว์ที่ถือกำเนิด เช่น โอปปาติกะที่ผุดขึ้นและเติบโตทันที และเมื่อตายก็ไม่ทิ้งร่องรอยเอาไว้ เป็นดินแดนสัตว์ที่มีแต่ความทุกข์ทรมาน รูปร่างพอมโซหาความสุขความสบายและความเจริญไม่ได้ เพราะมีแต่ความอดอยากหิวกระหายในอาหาร และเป็นทาสของสัตว์ทั้งหลายที่จะต้องมาชดใช้กรรม อันเกิดจากการทำกรรมชั่วด้วยกาย วาจาและใจ ที่ประกอบไปด้วยความโลภ โกรธและหลง และจะต้องรับผลของวิบากกรรมไปจนกว่าจะสิ้นสุด การศึกษาเรื่องเปรตที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น ก่อให้เกิดคุณลักษณะดังนี้ ทำให้มีสุขภาพทางจิตและเกิดทรรศนะที่ดีต่อการดำเนินชีวิต ทำให้เกิดหิริและโอตตปปะ ไม่ทำให้เกิดความพลั้งเผลอของสติสัมปชัญญะ ทำให้รู้จักคุณค่าของชีวิต และวิธีการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามหลักคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างปกติสุข ทำให้ได้ศึกษาคำสอนเรื่องเปรต และหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง^{๔๕}

พันใจ นครชัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลโนนยาง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ผลของการศึกษาพบว่า พิธีกรรมเหยาเป็นพิธีกรรมที่เกิดจากการนับถือผีบรรพบุรุษ เรียกว่า ผีหมอ และความเชื่อในเรื่องการเสี่ยงทายเป็นพื้นฐาน โดยมีผู้ประกอบพิธี คือ หมอเหยา จุดประสงค์เพื่อเป็นการบำบัดรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยเป็นหลัก

^{๔๔}พระครูวินัยธรสุเทพ อภิญาโน (ทับทิมเทศ). “ศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕).

^{๔๕}พระประวิทย์ วิสุทฺโธ (ปานทอง), “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องเปรตในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘).

แบ่งเป็น ๔ ประเภท คือ พิธีกรรมเหยรักษาคณเจ็บป่วย พิธีกรรมเหยคุมผีออก พิธีกรรมเหยเลี้ยงผี พิธีกรรมเหยเอาฮูป พิธีกรรมเหยแต่ละประเภทมีองค์ประกอบ ๔ ส่วน คือ บุคลากรผู้ร่วมพิธีกรรม วัสดุอุปกรณ์และเครื่องคาย สถานที่ประกอบพิธีกรรม วันเวลาประกอบพิธีกรรม ส่วนลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมแต่ละประเภทยังขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ของพิธีกรรม พิธีกรรมเหยมิมีบทบาทที่สำคัญ คือ ด้านการรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วย ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และศิลปะประเพณีและวัฒนธรรม ที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยอย่างแน่นแฟ้น ทั้งนี้เพื่อต้องการปลอดภัยจากการกระทำของผี และให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นสุข^{๖๖}

เฉลียว ดอนกวนเจ้า ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวไทญ้อ จังหวัดนครพนม ผลของการศึกษาพบว่า พิธีกรรมเลี้ยงผีตามความเชื่อของชาวไทญ้อ จังหวัดนครพนม เป็นความเชื่อที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่โบราณ เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผีที่ให้คุณประโยชน์ในด้านความเจ็บป่วยและภัยพิบัติอื่นๆ ทำให้เกิดกำลังใจในการทำเกษตร ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ ซึ่งจะทำพิธีกรรมเลี้ยงผีในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายนของทุกปีเป็นเวลา ๑ วัน การปรับเปลี่ยนในด้านความเชื่อ และขั้นตอนนั้นยังไม่มีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ในด้านที่ปรับเปลี่ยนนั้นคือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม จากที่เคยผลิตใช้เอง ก็จัดหาซื้อตามท้องตลาดตามสมัยใหม่ที่มีความเจริญมากขึ้น^{๖๗}

๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

๑.๖.๑ การศึกษาในเชิงเอกสาร (Document Study)

๑) ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) ที่เกี่ยวกับความเชื่อเรื่องโอปปาติกะโดยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา ฎีกา และอนุฎีกา จากวรรณกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเอกสารวิชาการด้านพระพุทธศาสนา

^{๖๖} พันใจ นครชัย, “พิธีกรรมเหยของชาวผู้ไทย ตำบลโนนยาง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๓๘).

^{๖๗} เฉลียว ดอนกวนเจ้า, “การปรับเปลี่ยนพิธีกรรมเลี้ยงผีของชาวไทญ้อ จังหวัดนครพนม”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๔๑).

ความเชื่อเรื่องผีของชาวผู้ไทอำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม โดยค้นคว้าเอกสารแหล่งต่างๆ ดังนี้ หอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หอสมุดกรมการศาสนา และ เว็บไซต์ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หอสมุดแห่งชาติจังหวัดนครพนม

๒) ศึกษาจากการวิจัยภาคสนาม (Field Research) โดยใช้วิธีการ คือ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เป็นการสังเกตการณ์โดยทั่วไป และสภาพโดยส่วนรวมของกลุ่มเป้าหมาย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ได้กำหนดการใช้แบบสัมภาษณ์ไว้ดังนี้

(๑) สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ ๑ ใช้เก็บข้อมูลจาก พระสงฆ์ หมอเหยาและเจ้าจ้ำ

(๒) สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ ๒ ใช้เก็บข้อมูลจาก ผู้รู้ กำนัน ประชาชนชาวบ้าน

(๓) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง จะใช้สัมภาษณ์หารายละเอียด ข้อมูลเพิ่มเติมนอกเหนือจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เครื่องมือ ประกอบด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ เทปบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป และสมุดบันทึก

๔) ขั้นตอนการสังเคราะห์และสรุป รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายในภาคสนาม สังเคราะห์ข้อมูล สรุปและเขียนรายงานการวิจัย นำเสนอผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

๑.๓ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๓.๑ ได้ทราบถึงโอปปาติกะในพระพุทธศาสนาเถรวาท

๑.๓.๒ ได้ทราบถึงความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับโอปปาติกะของชาวผู้ไทอำเภอเรณูนคร

๑.๓.๓ ได้ทราบความสัมพันธ์เกี่ยวกับความเชื่อผีของชาวผู้ไทกับพระพุทธศาสนา